

Pravidelný monitoring absencí žáků základních škol v Kralupech nad Vltavou ve spolupráci škola, MěÚ a další subjekty

Předkládaný dokument se věnuje možnostem prevence skrytého záškoláctví na základních školách v Kralupech nad Vltavou. Jeho znění vzešlo z jednání pracovní skupiny vzdělávání Lokálního partnerství Kralupy nad Vltavou, jehož se účastnili zástupci základních škol, odboru sociálních věcí, školství a kultury, městské policie, policie ČR, okresního státního zastupitelství a Agentury pro sociální začleňování. I když je omlouvání žáka základních škol ve výuce specifikováno v zákoně č. 561/2004 Sb. (školský zákon), v aktuálním znění a v rámci primární prevence jako zamezení sociálně patologického jevu záškoláctví postupují ředitelé škol podle metodického pokynu MŠMT č.j.: 10 194/2002-14 k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví, přesto považujeme za nezbytné pracovat na posilování mechanismů prevence vzniku a rozvoje rizikových jevů na území města Kralupy nad Vltavou a rovněž vytvářet funkční systémy monitoringu dětí, které mohou být působením rizikových jevů ohroženy, ve snaze poskytnou potřebnou pomoc co nejrychleji a nejefektivněji. Jedním cílem tohoto dokumentu je proto sjednotit postup subjektů, které se podílejí na realizaci preventivních programů a aktivit v oblasti monitoringu, kontroly, řešení a prevence záškoláctví na území města Kralupy nad Vltavou. Vzorem nám byl metodický pokyn k řešení záškoláctví aplikovaný ve městě Bílina.

Absence podléhající kontrole

Do režimu absence podléhající kontrole škola zařadí následující případy:

- 1) Nevěrohodnost podkladů omlouvajících nepřítomnost žáka, především časté a opakované omlouvání absencí nevolností, bolestmi hlavy, rodinnými důvody apod. Maximální limit pro zařazení do režimu absence podléhající kontrole je 5 takto omluvených dnů, škola však může dle svého uvážení žáka do režimu absence podléhající kontrola zařadit i dříve.
Pozn. Za odůvodněné rodinné důvody je považována například závažná rodinná událost (pohřeb, svatba apod.), nečekaná vážná situace v rodině (evakuace, odvoz rodiče do nemocnice, zničený byt apod.), stěhování. Omluvenka z rodinných důvodů je možná maximálně 3 dny ve školním roce.
- 2) Časté a opakované absence prodlužující víkend (opakované absence v pátek či pondělí). Maximální limit pro zařazení do režimu absence podléhající kontrole je 5 takto omluvených dnů, škola však může dle svého uvážení žáka do režimu absence podléhající kontrola zařadit i dříve.
- 3) Časté a opakované pozdní příchody na vyučování. Maximální limit pro zařazení do režimu absence podléhající kontrole je 3 pozdní příchody v průběhu jednoho pololetí, škola však může dle svého uvážení žáka do režimu absence podléhající kontrola zařadit i dříve.
- 4) Neúčast na odpoledním vyučování. Maximální limit pro zařazení do režimu absence podléhající kontrole jsou 2 takto omluvené dny, škola však může dle svého uvážení žáka do režimu absence podléhající kontrola zařadit i dříve.
- 5) Celkový počet omluvených hodin přesahuje 90 hodin za pololetí u žáka 1. stupně ZŠ a 100 hodin za pololetí u žáka 2. stupně ZŠ

Poznámka k absencím podléhající kontrole:

Do režimu absence podléhající kontrole škola nezařadí žáky, jejichž absence překračuje výše uvedené limity, nicméně je prokazatelně způsobena v důsledku dlouhodobé hospitalizace, zdravotního znevýhodnění či chronického onemocnění, které je zaznamenáno v dokumentaci žáka, případně, pokud se zjevně jedná o bezproblémovou a řádně omluvenou absenci doloženou potvrzením lékaře apod.

Škola považuje omluvenku od lékaře platnou tehdy, když je předložena bezprostředně po ukončení absence žáka (v den návratu do školy) a škola byla do 3 dnů od začátku absence prokazatelně informována o důvodu absence žáka.

Oprávnění přílohy (potvrzení lékaře) k omluvence zákonného zástupce:

- je-li dítě zařazeno do režimu absence podléhající kontrole
- jedná-li se o žáka, který měl/má evidovanou neomluvenou absenci

na základě dohody se zákonným zástupce jako preventivní krok k řešení výchovných problémů žáka (např. žákovi bylo uděleno výchovné opatření).

Postup sledování absence

1) Úloha škol

Škola v průběhu školního roku jednou za měsíc vyhodnotí absenci žáků za uplynulé období a dle kritérií vymezených výše, aktualizuje seznam žáků zařazených do režimu absence podléhající kontrole. Aktualizovaný seznam bude odeslán pověřenému pracovníkovi odboru sociálních věcí, školství a kultury (OSPOD).

Způsob vyznění rodiče, že žák byl zařazen do režimu absence podléhající kontrole:

- Doporučený dopis odeslaný zákonnému zástupci žáka
Třídní učitel informuje zákonného zástupce dítěte o tom, že je jeho dítě ohrožené zařazením do režimu absence podléhající kontrole. Tento krok se částečně snaží předcházet tomu, aby dítě bylo do režimu absence podléhající kontrole zařazeno.
- Osobní schůzka učitele se zákonným zástupcem žáka
Pokud bude žák zařazen do režimu absence podléhající kontrole, bude jeho zákonný zástupce pozván na výchovnou komisi, které se bude účastnit třídní učitel, metodik prevence, výchovný poradce a zástupce OSPODu.

V případě, že dojde k další absenci žáka zařazeného do režimu absence podléhající kontrole, škola:

1. Kontaktuje kurátora pro děti a mládež, který domluví postup se školou. Kurátor pro děti a mládež následně pověří terénního sociálního pracovníka (dále TSP) města/pověřeného pracovníka odboru sociálních věcí, školství a kultury (OSPOD)
2. Dle informací od TSP města/pověřeného pracovníka odboru sociálních věcí, školství a kultury (OSPOD) vyhodnotí, zda absenci omluví či nikoli
3. Pokud škola absenci neomluví, předává tuto informaci pověřenému pracovníkovi odboru sociálních věcí, školství a kultury (OSPOD)

2) Úloha TSP města/pověřeného pracovníka odboru sociálních věcí, školství a kultury (OSPOD)

Terénní sociální pracovník/pověřený pracovník odboru sociálních věcí, školství a kultury (OSPOD) provádí na podnět školy terénní šetření v rodinách žáků, jež jsou zařazeni do režimu absence podléhající kontrole a v daný den nejsou ve škole přítomni.

Terénní sociální pracovník/pověřený pracovník odboru sociálních věcí, školství a kultury (OSPOD) zjišťuje a poté předává škole následující informace:

1. Byl zastižen zákonný zástupce žáka doma?
2. Byl zastižen žák doma?
3. Jaký je důvod žákovi nepřítomnosti?
4. Navštívil žák lékaře? Může o tom rodič předložit věrohodný dokument, lékařskou zprávu apod.?
5. Jaká je předpokládaná délka absence?
6. Terénní sociální pracovník se pokusí u lékaře ověřit, zda v daný den byl u něj žák opravdu na kontrole
7. Terénní sociální pracovník poučí zákonné zástupce o možných sankcích vyplývajících z neomluvené absence.

3) Úloha Městské policie Kralupy nad Vltavou

V případě, že strážník při kontrolní činnosti odhalí dítě nacházející se mimo školu v době školního vyučování, zjistí totožnost dítěte ve smyslu ust. § 12 zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii. Následně přes dozorčí službu Městské policie Kralupy n. Vlt. vyrozumí pracovníci odboru sociálních věcí, školství a kultury (kurátorku pro mládež nebo pracovníci sociálně-právní ochrany dětí) a bude se řídit jejich pokyny. Strážník vždy sepíše o provedených opatřeních, jakož i o zjištění skutečného stavu věci úřední záznam, který bude postoupen na odbor sociálních věcí, školství a kultury (OSPOD) na vědomí. Tato vzájemná součinnost a spolupráce vyplývá mimo jiné i z možnosti získávání a předávání informací na základě ust. § 51 odst. 5 bodu 9. zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, v návaznosti na opačné ust. § 11a odst. 1 písm. b) bodu 3. zákona č. 553/1991 Sb. o obecní policii.

V případě, že zde bude důvodné podezření, že byl spáchán trestný čin – strážník je povinen tuto skutečnost bez zbytečného odkladu oznámit dle ust. § 10 odst. 1,3 zákona č. 553/1991 Sb., o obecní policii na OO PČR Kralupy n. Vlt.

4) Úloha obce

Vyžaduje-li to zájem na řádné výchově dítěte, může obecní úřad obce s rozšířenou působností

- a) napomenout vhodným způsobem dítě, rodiče, jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, popřípadě toho, kdo narušuje řádnou péči o dítě,
- b) stanovit nad dítětem dohled a provádět jej za součinnosti orgánu sociálně-právní ochrany, školy, popřípadě dalších institucí a osob, které působí zejména v místě bydliště nebo pracoviště dítěte,
- c) uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte omezení bránící působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte, zejména zákaz určitých činností, návštěv určitých míst, akcí nebo zařízení nevhodných vzhledem k osobě dítěte a jeho vývoji, nebo

d) uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie; ustanovení § 12 odst. 1 tím není dotčeno.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností při rozhodování o výchovných opatřeních podle odstavce 1 přihlédne k tomu, že projednávání nedostatků podle § 10 odst. 1 písm. b) až d), (tedy působení na rodiče, aby plnili povinnosti vyplývající z rodičovské zodpovědnosti, projednání odstranění nedostatků ve výchově dítěte s rodiči a projednání odstranění nedostatků v chování s dítětem) nevedlo k nápravě.

Postih rodičů, zákonných zástupců dítěte a dalších osob

Zájem na řádné výchově dětí, jejich příznivém všestranném vývoji a vzdělání, není pouze zájmem dítěte a jeho rodičů, nýbrž zájmem celé společnosti. Takový zájem podléhá zvýšené ochraně a k jeho dosažení je jednotlivým subjektům ukládána celá škála povinností, jejichž porušení má za následek postih ze strany státu.

Správní trestání

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, v paragrafu prvním říká, že orgány státní správy a orgány obce vedou občany k tomu, aby dodržovali zákony a jiné právní předpisy a respektovali práva spoluobčanů; dbají zejména o to, aby občané neztěžovali plnění úkolů státní správy a nerušili veřejný pořádek a občanské soužití. Pojem přestupku potom vymezuje ustanovení § 2 takto: „*Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.*“

Tato definice říká, že k zaviněnému jednání, které naplňuje znaky skutkové podstaty přestupku, uvedené v tomto či v jiném zákoně (formální záležitosti přestupku), musí ještě přistoupit fakt, že jednání nabylo takové intenzity, že porušuje nebo alespoň ohrožuje zájem společnosti (materiální záležitosti přestupku), aby se skutečně o přestupek jednalo.

Institut povinné školní docházky je projevem skutečnosti, že vzdělání je nejen právem, ale do jisté míry rovněž povinností dítěte (§ 36 školského zákona). Pokud by tedy někdo ohrožoval výchovu a vzdělávání nezletilého zejména tím, že nepřihlásí dítě k povinné školní docházce nebo zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka, dopustil by se přestupku podle § 31 odst. 1 zákona o přestupcích:

§ 31

Přestupky na úseku školství a výchovy mládeže

- (1) Přestupku se dopustí ten, kdo ohrožuje výchovu a vzdělávání nezletilého zejména tím, že nepřihlásí dítě k povinné školní docházce nebo zanedbává péči o povinnou školní docházku žáka.
- (2) Za přestupek podle odstavce 1 lze uložit pokutu do 3000 Kč.

Dospěje-li tedy záškoláctví žáka plnění povinnou školní docházku do bodu, kdy již ohrožuje výchovu a vzdělávání nezletilého dítěte, a lze-li zavinění spatřovat na straně určité osoby, podá škola oznámení o podezření ze spáchání přestupku příslušnému orgánu, přičemž tomuto orgánu poskytne i kopii dokumentace vedené o dítěti jako důkazní prostředek. V takovém

případě škola rovněž učiní oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že se jedná o dítě uvedené v § 6 ZSPOD, místně příslušnému OSPOD, neboť v tomto případě již lze předpokládat, že se jedná o záškoláctví v rozsahu nepříznivě ovlivňujícím vývoj dítěte. Jinými slovy, pokud má škola podezření, že záškoláctví nabylo takové intenzity, že může být příčinou nepříznivého vývoje dítěte, a plní-li dítě povinnou školní docházku, podá spolu s podnětem OSPOD zpravidla i oznámení o podezření ze spáchání přestupku orgánu příslušnému k jeho projednání.

Oznámení školy o zanedbání školní docházky je přiděleno referentovi, který projednává přestupky (kurátor pro děti a mládež oznámení dostane na vědomí.) Ten zváží, zda jde o přestupek nebo zda se může jednat o trestný čin (v tomto případě se věc předá na okresní státní zastupitelství). Pokud o vině rodičů (zákonných zástupců) není pochyb a materiály, které má referent k dispozici, jsou dostačující, je rozhodnuto o spáchání přestupku v tzv. příkazním řízení bez nařízení jednání. Pokud je rozhodnuto v příkazním řízení, náhrada nákladů se neplatí. Proti rozhodnutí v příkazním lze podat odpor, tím dochází ke zrušení příkazu a správní orgán pak pokračuje v řízení, v jehož rámci se nařídí jednání. Za podmínek dle § 76 zákona č. 200/1999 Sb., zákona o přestupcích, může správní orgán řízení o přestupku zastavit (např. vyjde-li najevo, že ze strany rodičů nejde o zaviněné jednání – rodiče dítě do školy vodí, ono pak ale opakovaně utíká).

Vyloučení z hmotné nouze

Podle ustanovení § 3 odst. 1 písm. E) zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi se za osobu v hmotné nouzi nepovažuje osoba, která byla za neplnění zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky uložena sankce dle zákona o přestupcích, a to po dobu 3 měsíců od právní moci uložení sankce. Vyloučení osoby na dobu tří měsíců z hmotné nouze za neplnění těchto povinností má především preventivní charakter, spočívající ve snížení možnosti pozdějšího sociálního vyloučení dítěte způsobeného rozvojem negativních návyků (např. zanedbávání školních povinností), které by mohlo vést k získání pouze nízké kvalifikace a následnému komplikovanému uplatnění na trhu práce.

Orgán pomoci v hmotné nouzi má v souvislosti s tímto ustanovením možnost vyloučit z hmotné nouze po dobu 3 měsíců i osobu dítěte, které byla sankce uložena soudem. Analogicky je možné vycházet i ze samotného zákona o přestupcích, kde je zakotveno, že správní orgán své pravomocné rozhodnutí o přestupku zruší, zjistí-li, že osoba, která byla uznána vinnou z přestupku, byla za týž skutek soudem pravomocně odsouzena nebo obžaloby zproštěna (§ 94 zákona o přestupcích).

V případech problémů s naplněním povinné školní docházky u dětí je vhodná úzká spolupráce OSPOD s pracovníky orgánů pomoci v hmotné nouzi. Vyloučení z hmotné nouze záleží v každém konkrétním případě na správním uvážení pracovníků orgánů pomoci v hmotné nouzi. Zejména v případech, kdy se jeví udělená sankce příliš tvrdá a vystavení osoby mimo systém hmotné nouze by mohlo ohrozit celou rodinu a zájem dítěte, je nutno důkladně zvážit, zda danou osobu bude orgán i nadále považovat za osobu v hmotné nouzi či nikoliv.

V situacích, kdy se orgán pomoci v hmotné nouzi rozhodne vyloučit zákonné zástupce dítěte z hmotné nouze na dobu 3 měsíců, měl by mít takové rozhodnutí podloženo vyjádřením orgánu sociálně-právní ochrany dětí, že toto opatření nebude pro rodinu nepřiměřené a že nelze důvodně očekávat zhoršení situace dítěte po jeho plnění.